

Φ. Α. Δημητρακόπουλος – Γ. Β. Ανδρειωμένος – Μ. Χρόνη –
Χ. Κοντονικολής - Α. Βακαλόπουλος

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Από 2 έως 12 Ιουνίου 2010, υπό την επίβλεψη του καθηγητή Φωτίου Δημητρακόπουλου, οργανώθηκε ολιγοήμερη αποστολή στα Ιεροσόλυμα, στην οποία έλαβαν μέρος τὰ ὡς ἄνω ἀναγραφόμενα πέντε πρόσωπα. Εὐχαριστίες ἐκφράζουμε πρὸς τὴν Α.Θ.Μ. Πατριάρχην Ἱεροσολύμων κκ. Θεόφιλο, τὸν Σεβασμιώτατο Κωνσταντίνης κ. Ἀρίσταρχο καὶ τὸν καθηγούμενο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Σταυροῦ π. Κλαῦδιο γιὰ τὴν ἀμέριστη ὑποστήριξή τους καὶ τὴν φιλοξενία τους.

Ἡ ἴδρυση τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Τιμίου Σταυροῦ* πραγματοποιήθηκε ἐπὶ Πατριάρχου Κυρίλλου μὲ πρωτεργάτη τὸν Διονύσιο Κλεόπα. Ὁ Κλεόπας σκόπευε νὰ καταστήσει τὴ Σχολὴ ἐφάμιλλη πρὸς τὴν νεοϊδρυθεῖσα τότε Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης (1844). Ἡ ἔναρξη λειτουργίας τῆς Σχολῆς ἔγινε μὲ ἐπισημότητα καὶ λαμπρότητα στὶς 3 Ὀκτωβρίου 1855. Ὅμως ὁ Κλεόπας γρήγορα ἀπομακρύνθηκε καὶ τὸν διαδέχθηκε ὁ Νικόδημος (1856-1858) καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ἄλλοι. Τὸ κύρος τῆς Σχολῆς προήχθη ταχέως καὶ αὐτὴ ἀναδείχθηκε σὲ τέλεια Θεολογικὴ Σχολή.

Ἐξ αἰτίας διαφόρων δυσχερειῶν διακόπηκε ἡ λειτουργία της τὸ 1876 καὶ λειτούργησε πάλι ἀπὸ τὸ 1881 ἕως τὸ 1888. Ἡ Σχολὴ ἐπανιδρύθηκε τὸ 1893 καὶ λειτούργησε ἕως τὸ 1909, ὅποτε διακόπηκε ἀπότομα ἡ λειτουργία της. Ἀπὸ τὸ 1900 ἕως τὸ 1909 Σχολάρχης ἐχρημάτισε ὁ Χρυσόστομος Παπαδόπουλος. Τὸ 1905 ἐπανηγύρισε μεγαλοπρεπῶς ἡ Σχολὴ τὴν πεντηκονταετηρίδα της καὶ ἐξεδόθη σχετικὸς τόμος[†].

Ἐκτοτε ἐπὶ ἑκατὸ ἔτη παρέμεινε κλειστὴ ἡ βιβλιοθήκη τῆς Σχολῆς καὶ τὰ βιβλία ὑπέστησαν τὴ φθορὰ τοῦ χρόνου. Ὑπάρχουν σήμερα δύο χῶροι, ἡ μεγάλη βιβλιοθήκη καὶ ἀπέναντί της ἡ μικρὴ, ὅπου σώζονται οἱ παλαιᾶς ξύλινες βιβλιοθήκες, οἱ ὁποῖες κλείνονται μὲ τζάμια. Στὴν μεγάλη βιβλιοθήκη ἀριθμοῦνται 24 ἑπιπλα βιβλιοθηκῶν, μὲ ἀρίθμηση Α-

* Γιὰ τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ βλ. Χρυσόστομου Α. Παπαδόπουλου, *Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἡ ἐν αὐτῇ Θεολογικὴ Σχολή*, Ἱερουσαλὴμ 1905 καὶ συνοπτικὰ στοῦ ἰδίου, *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων*, Ἱερουσαλὴμ 1920, Ἀθῆναι 21970, σσ. 806-810.

[†] *Πεντηκονταετηρίς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ*, 1855-1906, Ἱερουσαλὴμ 1913. Στις σσ. 15-40 «Ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκονταετηρίδος», στίς σσ. 41-112 «Ἡ ἱστορία τῆς Σχολῆς» [=ἀναδημοσιεύεται ἐκ τῆς *Νέας Σιών*, τ. Β', σ. 708, συμπληρωμένη].

Ω, και άλλα 16 αριθμούμενα Α-Π, με επανάληψη κάτω δεξιά του ίδιου πεζού γράμματος, δηλ. Αα, Ββ, Γγ κ.τ.λ. Σύνολο είναι 40 έπιπλα. Επίσης υπάρχει και μία αναρίθμητη βιβλιοθήκη χωρίς τζάμια. Σώζεται ένα μεγάλο τετράδιο, με συνοπτική θεματική αναγραφή των τίτλων των βιβλίων, ανά έπιπλο βιβλιοθήκης. Στη μικρή βιβλιοθήκη δεν υπάρχει κατάλογος ούτε αρίθμηση των έπιπλων των βιβλιοθηκών, τα όποια υπολογίσαμε, βάσει των κλειδαριών τους, σέ 21.

Α. ΜΕΓΑΛΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ο ΥΠΑΡΧΩΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Οί αναγραφές του καταλόγου υπολείπονται των τόμων που υπάρχουν στα ράφια, γεγονός που κατά πάσα πιθανότητα σημαίνει ότι μετά την αποπεράτωση της καταγραφής, συνεχίστηκε ό έμπλουτισμός της βιβλιοθήκης. Όλος ό κατάλογος έχει γραφεί από τό ίδιο χέρι.

Στόν παρακάτω πίνακα αναγράφονται ή ύφιστάμενη αρίθμηση των έπιπλων, οί θεματικές κατηγορίες των βιβλίων (όπως αυτές έχουν προστεθεί στόν κατάλογο από άλλον γραφέα), καθώς και οί αριθμοί των τόμων που απόκεινται σέ κάθε έπιπλο, σύμφωνα πάντα με την υπάρχουσα καταγραφή.

Βιβλιοθήκη	Θεματολογία	Αριθμός τόμων
A	Παλαιστινολογία	269
B	[Παλαιστινολογία και Κύπρος]*	113
Γ	[Κατάλογοι χειρογράφων]	14
Δ	Έλληνες συγγραφείς	146
E	[Έλληνες συγγραφείς]	74
Z	Βυζαντινοί χρονογράφοι και Έλληνες συγγραφείς	146
H	Λατίνοι και Έλληνες συγγραφείς	61
Θ	Διάφοροι συγγραφείς	244
I	[Αρχαιολογία]	98
K	Φιλοσοφία	206
Λ	Ίστορικά	71
M	Ίστορικά	138
N	[Ίστορικά]	96
E	Ίστορικά	32
O	[Ίστορικά ποικίλα – Θεολογικά]	91

* Οί άγκύλες δηλώνουν προσδιορισμό της θεματολογίας από την έρευνητική ομάδα, όπου δεν υπήρχε αντίστοιχος τίτλος στόν κατάλογο.

Π	[Παλαιά καὶ Καινὴ Διαθήκη]	30
P	[Παλαιά καὶ Καινὴ Διαθήκη]	74
Σ	[Λεξικά τῆς Βίβλου]	126
T	[Λεξικά τῆς Βίβλου]	239
Υ	[Λεξικά τῆς Βίβλου]	67
Φ	[Θεολογικά]	348
Χ	[Θρησκευολογικά]	100
Ψ	[Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία]	137
Ω	[Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία]	85
Αα	[Ἐκκλησιαστικὴ ἀρχαιολογία καὶ ἱστορία]	384
Ββ	Τμῆμα περιοδικῶν	
	1. <i>Ἱερομνήμων</i>	1859
	2. <i>Ἀθηναίων</i>	1875-1874
	3. <i>Ἀνατολικὸς Ἄστηρ</i>	1879
	4. <i>Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ</i>	1836-1838
	5. <i>Ἑλληνομνήμων</i>	1876
	6. <i>Chronicle of Convocation</i>	1857-1865
	7. <i>Εὐαγγελικὸς Κήρυξ</i>	1906-1907
	8. <i>Journal e Protocoli Zasdanij</i>	1861-1863
	9. <i>Φιλίστωρ</i>	1874
	10. <i>Moines et Sibylles</i>	1874
	11. <i>Εὐαγγελικὸς Λόγος</i>	1866-1877
	12. <i>Church Union Pamphlets</i>	1867-1878
	13. <i>The Orthodox Catholic Review</i>	1877-1883
	14. <i>The Foreign Church Chronicles and Review</i>	1853, 1858, 1859, 1863, 1869
	15. <i>Πανδώρα</i>	(στὴ μικρὴ βιβλιοθήκη)
	16. <i>Νέα Σιών</i>	παλαιὰ τεύχη
Γγ	Νομικά	275
Δδ	[Ὁμιλίες καὶ Λόγοι]	155
Εε	[Γαλλικὴ Λογοτεχνία καὶ Λεξικά]	76
Ζζ	Μουσικὰ Βιβλία	66
Ηη	[Ταξιδιωτικά, πανεπιστημιακὰ καὶ ἄλλα]	187
Θθ	[Περιοδικὰ ξενόγλωσσα θεολογικά]	15
Ιι	[Ἐγκυκλοπαιδικὰ Λεξικά]	14
Κκ	[Ἡμερολόγια ἑλληνικά καὶ νεοελληνικὴ λογοτεχνία]	170
Λλ	[Νομικά καὶ ἄλλα]	98
Μμ	[Ἑλληνας] Ἐκκλησιαστικοὶ	94

	Πατέρες	
Nv	[Έλληνες] Έκκλησιαστικοί Πατέρες	64
Εξ	[Λατίνοι Πατέρες]	38
Οο	[Πατερικές Μελέτες]	101
Ππ	[Λεξικά]	32
Σύνολο		4774

Έν συνεχεία παρατίθεται, κατ' απόλυτη προσέγγιση, ό αριθμός τών έντύπων πού απόκεινται σήμερα στα ράφια και στα ντουλάπια 40 αριθμημένων και ένός χωρίς άρίθμηση επίπλων, καθώς και σε 11 δελτιοθήκες-συρτάρια, πού δέν φέρουν κάποια άλλη ένδειξη.

Έπιπλο Βιβλιοθήκης	Άποκείμενα έντυπα στα ράφια	Άποκείμενα έντυπα στα ντουλάπια	Σύνολο έντύπων ανά έπιπλο	Παρατηρήσεις
A	287	290	577	
B	180	165	345	10 ττ. λυτών φφ.
Γ	38	20	58	20 ττ. λυτών φφ.
Δ	315	22	337	
E	115	36	151	
Z	195	65	260	
H	186	4	190	Σκόρπια λυτά φφ. χφφ
Θ	285	70	355	
I	129	35	164	
K	265	95	360	
Λ	160	40	200	
M	137	50	187	
N	136	6	142	Λίγα χφφ. φφ.
Ξ	52	1	53	1 φ. έφ.
O	202	98	300	
Π	181	95	276	
P	99	35	134	
Σ	160	39	199	
T	288	33	321	
Υ	80	33	113	
Φ	435	110	545	
Χ	195	3	198	
Ψ	281	33	314	
Ω	102	30	132	
Aα	335	62	397	

Ββ	58	13	71	
Γγ	298	45	343	
Δδ	170	15	185	
Εε	294	48	342	
Ζζ	82	35	117	
Ηη	290	65	355	
Θθ	95	15	110	
Ιι	187	48	235	
Κκ	196	40	236	
Λλ	131	208	339	Πολλά φυλλάδια / τεύχη
Μμ	327	87	414	
Νν	148	18	166	
Ξξ	178	22	200	
Οο	210	35	245	
Ππ	55	0	55	
Άνευ αριθ.	335	0	335	Πολλά άδετα
Συρταροθήκες	11	0	11	1 χφ. διπλωμ. φφ. έφ. Αρχείο Ν. Χριστοδούλου, σκόρπια τχ. περ. Φυλλ. Πάτρια (πλήρης σειρά: 16/03-28/12/1902 04/01-27/09/1903).
Σύνολο	7903	2164	10067	

ΜΙΚΡΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Από την προτομή δεξιά της εισόδου και προς τα αριστερά υπάρχουν 21 βιβλιοθήκες, μη αριθμημένες. Δεν υπάρχει κατάλογος. Καταμετρήσαμε κατά προσέγγιση τόμους βιβλίων. Υπάρχουν 19 χαρτοκιβώτια και βαλίτσες με βιβλία.

Βιβλιοθήκες	Τόμοι	Παρατηρήσεις
1	265	Πολλά άδετα
2-5	810	Πολλά άδετα
6-8	300	Όλοι τόμοι δεμένοι
9	35	Καταγεγραμμένα σώματα έφημερίδων και τόμοι
10	160	Πολλά άδετα

11-13	450	
14	80	
15	70	Καταγεγραμμένα σώματα εφημερίδων και τόμοι
16	200	
17	150	
18	125	
19	125	
20-21	500	Πολλά άδετα
Σύνολο (κατά προσέγγιση)	3300	

Δέν μπορέσαμε νά προσεγγίσουμε τὰ χαρτοκιβώτια / βαλίτσες, γιατί εἶναι πάνω στίς βιβλιοθήκες, γεμάτα σκόνη. Ἄν ὑποτεθεῖ ὅτι κάθε χαρτοκιβώτιο περιέχει 40 κατά προσέγγιση τόμους, τότε σέ αὐτά περιέχονται -κατά προσέγγιση πάντα- 700 τόμοι.

Συμπέρασμα: Ἡ μικρὴ βιβλιοθήκη περιέχει κατά προσέγγιση 4000 τόμους.

Ἐν κατακλείδι, θὰ πρέπει νά προβλεφθεῖ χῶρος σύγχρονης βιβλιοθήκης μὲ ὅλες τίς παροχές καὶ τίς ὑπηρεσίες πρὸς τὸν ἀναγνώστη, μὲ ἀναγνωστήριο, κατάλληλα ἐξοπλισμένο. Ὁ χῶρος τῆς βιβλιοθήκης θὰ πρέπει νά ἐπαρκεῖ γιὰ τὴν τοποθέτηση 16000 περίπου τόμων. Κατὰ τὴ μεταφορὰ δέν πρέπει νά διαταραχθεῖ ὁ ἀρχαιακὸς δεσμός, ἤτοι ἡ ὑφιστάμενη θεματικὴ κατάταξη κατὰ τὸν συνοπτικὸ κατάλογο. Ἐννοεῖται ὅτι θὰ πρέπει νά γίνεῖ, πρὸ τῆς μεταφορᾶς, ὁ ἀπαραίτητος καθαρισμὸς τῶν βιβλίων, ὥστε νά μὴν μεταφερθοῦν σκόνες. Δέν διαπιστώθηκε ἀνάγκη ἀπεντομώσεως ἐκτὸς ἐλαχίστων περιπτώσεων. Βέβαια, γιὰ κάποια βιβλία καὶ ἰδίως παλαιύτα χρειάζεται ἡ ἀπαραίτητη συντήρηση ἀπὸ ἐξειδικευμένο συνεργεῖο.

Ἐφόσον γίνουν ὅλα αὐτά, εἶναι δυνατὸν νά ἀναδειχθεῖ ἓνα κέντρο ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, κατὰ τὸ πρότυπο τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Ἐρευνῶν τῆς Βενετίας. Κατὰ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ φιλοξενοῦνται μεταπτυχιακοὶ φοιτητὲς καὶ ἐπιστήμονες ἐρευνητὲς, οἱ ὅποιοι θὰ ἔχουν τὴν δυνατότητα νά ἐκμεταλλεθοῦν τὸν ἀνεκτίμητο πλοῦτο τῆς συγκεκριμένης βιβλιοθήκης, τῆς πολύτιμης βιβλιοθήκης τῶν χειρογράφων καὶ ἐντύπων καὶ τοῦ Ἀρχείου τοῦ Πατριαρχείου, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων βιβλιοθηκῶν τῆς Ἱερουσαλήμ (Φραγκισκανή, Λευκοὶ Πατέρες, École Biblique, κ.λπ.). Ἔτσι θὰ ἀποδοθεῖ ἡ προσήκουσα τιμὴ καὶ θὰ καταδειχθεῖ τὸ κλέος τοῦ παλαιφάτου ἡμῶν Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων.